

Ajankohtaista kokoelmista

1	Vaski-kirjastojen kokoelmat	2
2	Kokoelmatyön haasteita	3
2.1	Varausmaksujen poisto	3
2.2	Av-aineistot	4
2.2.1	Musiikki	4
2.2.2	Elokuvat	5
2.2.3	Elektroniset pelit	6
2.3	e-aineistot	7
2.4	Monikieliset aineistot	7
2.5	Konkreettinen kokoelmayhteistyö	7

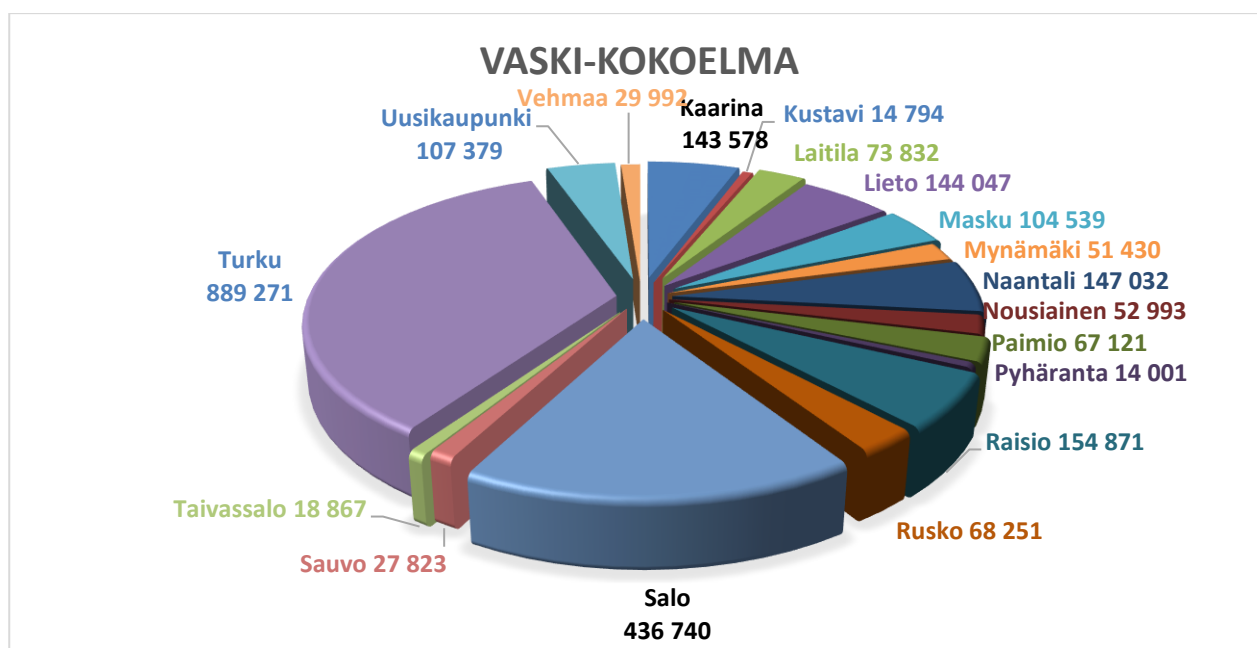
1 Vaski-kirjastojen kokoelmat

Vaski-kirjastoihin kuuluvat Kaarinan, Laitilan, Naantalın, Paimion, Raision, Salon, Turun ja Uudenkaupungin kaupunginkirjastot sekä Kustavin, Liedon, Maskun, Mynämäen, Nousiaisten, Pyhärannan, Ruskon, Sauvon, Taivassalon ja Vehmaan kunnankirjastot.

Yksittäisten kirjastojen kokoelmat muodostavat yhteiskäyttöisen Vaski-kokoelman. Yhteinen kirjastojärjestelmä, toimiva logistiikka ja yhteiset käyttö säännöt takaavat aineiston saatavuuden ja asiakkaiden tasapuolisen kohtelun. Kirjastot ja verkkokirjasto palvelevat asiakkaita kuntarajoista riippumatta.

Hyvän kokoelman vahvuuksia ovat asiakaslähtöisyys, ajantasaisuus, monipuolisuus, uudistuvuus, ajallinen syvyys, hyvä fyysinen kunto ja kysyntään nähden riittävät kappalemäärät. Kukin kirjasto huolehtii näiden kriteerien toteutumisesta omassa kokoelmassaan ja sen myötä Vaski-kokoelmassa. Vaski-kirjastot vastaavat yhdessä Vaski-kokoelman monipuolisuudesta, laadusta ja siitä, että se vastaa asiakaskunnan tarpeita.

Vaski-kokoelma koostuu yksittäisten kunnankirjastojen kokoelmista, tilanne keväällä 2018:

Vaski-kirjastojen laajemmat kokoelmalinjaukset Käsiteltäväksi Vaski-kirjastojen johtoryhmässä 9.10.2018

Vaski-kirjastojen johtoryhmä on 1.10.2013 hyväksynyt Vaskin kokoelmalinjat, jotka määrittelevät kokoelmiin liittyviä yleisiä periaatteita ja tavoitteita. Nämä linjaukset kirjattu asiakkaita ja päättäjiä varten. Näiden yleisempien kokoelmalinjausten rinnalle on laadittu vuonna 2015 laajemmat linjaukset, jotka antavat erityisesti kirjastojen henkilökunnalle yksityiskohtaisempaa tietoa kokoelmista ja suosituksia niiden kehittämiseen.

Vaskin kokoelmatyöryhmä sai Vaskin johtoryhmältä 15.12.2017 [toimeksiannon](#) laatia ”erityisesti av- ja musiikkiaineiston kokoelmalinjaukset huomioiden aineiston vähenevän lainauksen ja siirtymisen muihin kanaviin”. Tähän käsillä olevaan paperiin on listattu myös muita ajankohtaisia, kirjastojen kokoelmatyöhön vaikuttavia, siinä huomioitavia ja yhdessä sovittavia seikkoja.

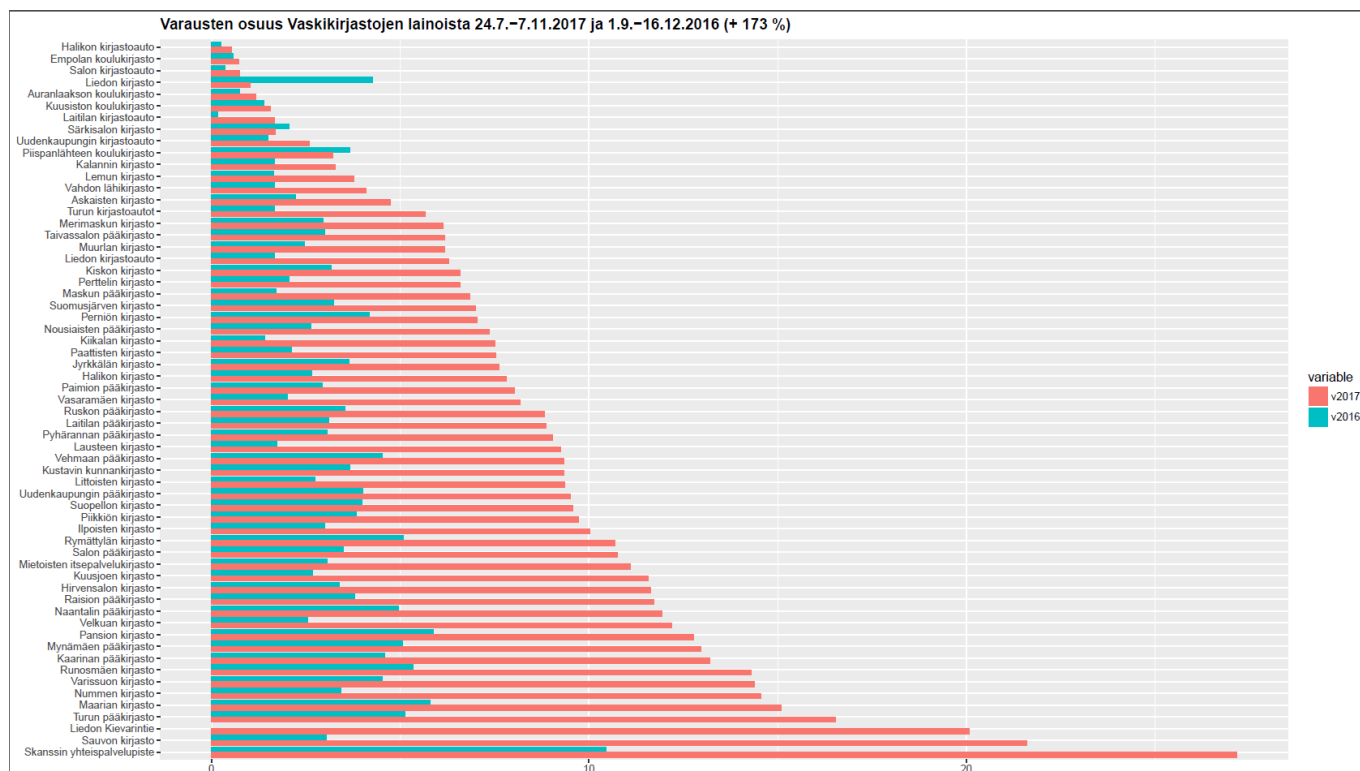
Tässä yhteydessä on päivitetty myös asiakkaille ja päättäjiä varten tarkoitettua yleistä linjausta erityisesti uuden kirjastolain edellyttämiltä osilta, ja ne tuodaan Vaskin johtoryhmän hyväksyttäväksi samanaikaisesti tämän ajankoh-tauskatsauksen kanssa. Laajempia, henkilökunnalle suunnattua linjausta ei tässä yhteydessä päivitetty.

Käytännön kokoelmatyön ohjeistus on koottu Vaskin ekstranettiin, <http://vaski.wordpress.com/ohjeet/kokoelma-ohjeet/>

2 Kokoelmatyön haasteita

2.1 Varausmaksujen poisto

Vuoden 2017 alusta voimaan tulleen uuden kirjastolain mukaan kirjastot eivät voi periä varauksista maksua. Tämä on lisännyt varausten määrää huomattavasti. Alla koonti varausten osuuksista Vaskien lainoista ennen ja jälkeen varausmaksun poistumisen:

Varausten osuus lainoista on kasvanut lähes kaikissa Vaskien toimipisteissä, ja varausjonot ovat kasvaneet kautta linjan, myös varastoaineistoon kohdistuvat varaukset ovat kasvaneet. Tämän vuoksi uudistettiin ns. jokerisääntöjä, ja jokereiden määrää ja suhdetta varattavissa olevien niteiden määrään seurataan säännöllisesti. Kysytymistä hankitaan mahdollisuuksien mukaan myös e-kirjalisenssejä.

Vaskien 12 varautunta 24.9.2018, niiden nide- ja jokerimäärät sekä tilanne e-kirjatarjonnan osalta:

nimeke	tekijä	varauk- sia	niteitä	joke- reita	e-kirja
Tuntematon Kimi Räikkönen	Hotakainen, Kari, kirjoit- taja.	948	76	9	ei saatavana kirjastoille, Elisan yksinoikeus
Pintti : kolmenpäivänromaani	Kinnunen, Tommi, kirjoit- taja.	701	111	14	ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Idiootit ympärilläni : kuinka ymmärtää muita ja itseään	Erikson, Thomas, kirjoit- taja.	482	49		16 lisenssiä, 48 varausta
Elä rohkeasti	Moyes, Jojo, kirjoittaja.	342	84	23	ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Nainen ikkunassa	Finn, A. J., kirjoittaja.	333	74	9	1 lisenssi, 3 varausta
Taiteilijan vaimo	Mustonen, Enni, kirjoittaja.	324	129	18	2 lisenssiä, 4 varausta
Anna minun olla	Mackintosh, Clare, kirjoit- taja.	324	86 (*)	2	ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Lemmikki	Grebe, Camilla, kirjoittaja.	310	69	21	ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Lazarus	Kepler, Lars	261	89 (**)		ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Pimeys keskellämme	Jungstedt, Mari	256	84 (**)		ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Veitola	Veitola, Maria, kirjoittaja.	255	34	4	ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä
Antti Tapani	Tuisku, Antti, haastatel- tava.	237	51	7	ei saatavana kirjastoille tällä hetkellä

*) hankinnassa 33 kpl

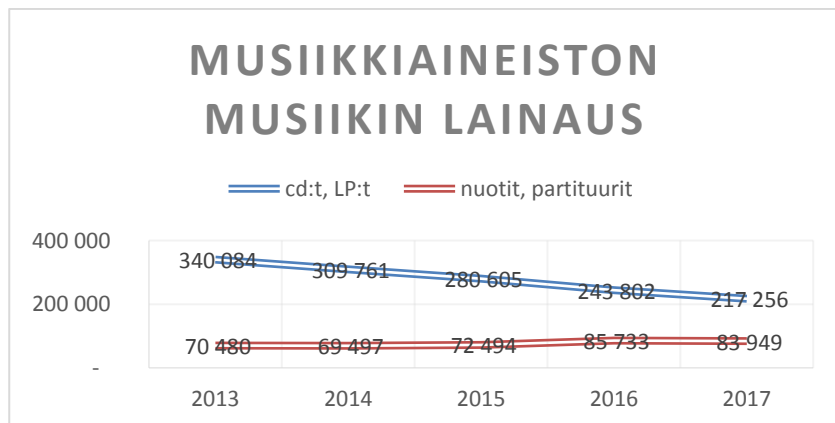
**) kaikki hankinnassa

**Mitä muuta varausjonojen purkamiseksi olisi mahdollista tehdä? Lyhyemmät laina-ajat kysytyimmille nimek-
keille?**

2.2 Av-aineistot

2.2.1 Musiikki

Musiikkitalenteiden lainaus on laskenut vuodesta 2013, ja lasku jatkuu. Musiikkikirjastotyö on jatkossa nähtävä
laajemmin kuin pelkästään äänitteiden lainauksena.

Musiikkikirjastotyön kehittämisen mahdollisuuksia:

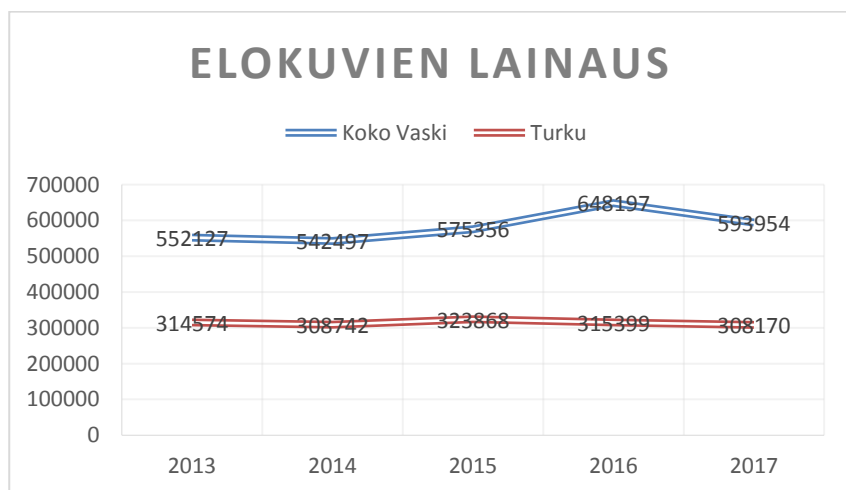
- äänitteiden rinnalla tarjotaan edelleen myös muita musiikkitalenteita: nuotteja, konsertti-, ooppera- ja karaoketallenteita (dvd, blu-ray), joiden kysyntä ei ole laskenut samalla tavoin kuin perus-cd-levyjen
- tarjotaan sähköisiä musiikkipalveluita, kuten Naxos, Rockway ja markkinoidaan niitä näkyvästi
- markkinoidaan musiikin sisältöjä, kytketään ajankohtaisiin aiheisiin: Vaskin verkkokirjasto, Musasto
- musiikkiaiheiset tapahtumat, näyttelyt
- soitinlainaus
- yhteistyö paikallisten musiikkialan toimijoiden kanssa

Viime vuonna käynnistynyt musiikkitalenteiden varastointi Varastokirjastoon helpottaa kirjastoissa kokoelmien karsintaa: levyjä ei tarvitse välttämättä varastoida paikallisesti ja niiden saatavuus on turvattu valtakunnallisesti.

Onko tarpeen muuttaa Vaskien ohjeistusta musiikin varastoinnin osalta? Nyt Vaski-kirjastot Turku lukuunottamatta lähettävät cd-levyt varastoitavaksi Raisioon.

2.2.2 Elokuvat

Elokvien lainauksessa on vuosittaista vaihtelua, mutta se ei ole samalla tavalla laskusuuntainen kuin musiikin lainaus:

Toisin kuin musiikissa, uutuuselokuvaan kohdistuu edelleen paljon varauksia, otanta 10.9. (20 varatuinta elokuvaa):

	varauksia	"niteitä"
The shape of water , dvd	87	14
The shape of water, blu-ray	66	4
Black panther, dvd	65	10
Black panther , blu-ray	48	3
Ready player one, dvd	56	14
Red sparrow, dvd	54	8
Three billboards outside Ebbing, Missouri, dvd	53	13
Deadpool, 2, dvd	49	6
Lady Bird, dvd	48	10
Death of Stalin	46	7
Game night, dvd	45	5
Veljeni vartija, dvd	44	12
A quiet place, dvd	43	6
The Post, dvd	43	12
Deadpool, 2, blu-ray	42	2

Three billboards outside Ebbing, Missouri, blu-ray	41	2
All the money in the world, dvd	41	9
Darkest hour, blu-ray	38	2

Vain osa Vaski-kirjastoista hankkii elokuvatalenteita, joten hankintamäärät ovat pienet ja varausten määrä suhteessa varattaviin niteisiin suuri. Varausten määrät eivät kuitenkaan ole niin isoja, että ne tähtäisivät varatuimpien tilastoon, joten nämä varaukset ovat ”piileviä”, eikä niihin reagoida samalla tavoin kuin kysytyimpiin kirjanimikkeisiin, ja odotusajat voivat olla pitkiä.

Asiakkailla on käytettävissään monenlaisia laitteistoja, joten kokoelmassa tulee olla elokuvatalenteita eri formaateissa. Kokoelmalinjauksen kirjoittamisen hetkellä Vaskiin hankittavia elokuvaformaatteja ovat DVD, Blu-ray, 3D Blu-ray ja 4K Ultra HD. Kaikkia formaatteja ei hankita kaikkiin kirjastoihin, vaan hankinta vaihtelee kirjastoittain paljolti kysynnän mukaan. Vaski-kokoelman tarjonta kokonaisuudessaan on formaattien osalta monipuolinen, mutta kappalemääräisesti ei riittävä kysyntään nähden.

Ainakin osassa kirjastoja elokuvakokoelmat ovat kasvaneet kysyntään nähden suuriksi. Kirjastojen kokoelmissa on kuitenkin paljon sellaisia elokuvia, joita ei saa mistään muualta, joten kokoelman karsinta edellyttää asiantuntemusta. Elokuvia ei yleensä ole varastoitu, mutta varastointiakin on syytä harkita, jotta kirjastotilassa olevat kokoelmat pysyvät houkuttelevina ja jotta toisaalta myös elokuvien pitkää häntää on kirjastoissa tarjolla. Kirjaston vahvuuksia elokuvien tarjoajana ovat ilmaisuus, laina-aika sekä laaja ja monipuolinen tarjonta.

Kirjastoille tarjolla olevat elokuvien suoratoistopalvelut eivät toistaiseksi ole realistinen vaihtoehto. Valikoimat ovat suppeat ja kustannukset perustuvat käyttöön, jolloin voi syntyä tilanne, että palvelun käyttöä pitää ajoittain rajoittaa.

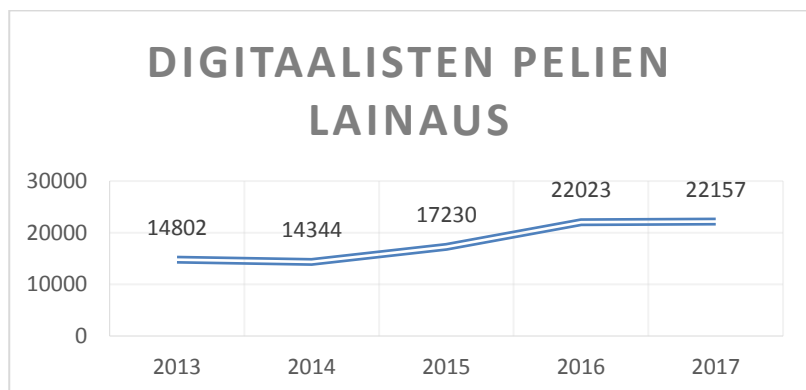
Keskusteltavaa:

- miten turvataan monipuolinen tarjonta eri formaateissa? Työnjako kirjastojen välillä?
- miten pysytään teknisessä kehityksessä mukana? Missä seurataan formaatteja ja niiden ominaisuuksia ja tiedottaa niistä muille?
- eri formaattien elinkaari? Myös VHS-formaatissa olevia elokuvia lainataan vielä!

2.2.3 Elektroniset pelit

Elektronisten pelien asemasta kirjastoissa on keskusteltu viime vuosina vilkkaasti. Pelit ovat etupäässä viihdettä, mutta pelaaminen tukee myös oppimista ja liikuntaa sekä vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja. Pelien formaatteja ovat konsolit PS3, PS4, XBOX 360, XBOX One, WiiU, Nintendo Switch, sekä käsikonsolit Nintendo DS, Nintendo 3DS, PSP, PSVita ja PC-pelit.

Kysytyimpiä ovat uusimmille konsoleille tehdyt pelit. Uusimmilla pelikonsoleilla voi katsoa myös blu-ray ja 4K-elokuvia, joten pelikonsoalien yleistymisen voi lisätä myös näiden elokuvaformaattien kysyntää.

Tietokoneella pelattavien PC-pelitallenteiden tuotannon painopiste siirtyy opetuspeleihin, muita PC-pelejä pelataan jatkossa yhä enemmän verkossa, jolloin kirjastoilla ei ole roolia niiden jakelussa. Konsolipelejä hankitaan ja lainataan jatkossakin kirjastoissa.

2.3 e-aineistot

e-kirjojen ja etenkin -äänikirjojen lainaus on kasvussa, ja kysyntään vastataan monipuolistamalla kokoelmia tarjonnan puitteissa ja hankkimaan kysytyimmistä riittävästi lisenssejä. Kirjastot eivät voi muodostaa kokoelmaa omista tarpeistaan lähtien vaan sen mukaan, mitä niille on tarjolla. Lisenssihallinta on osoittautunut yllättävänkin työllistäväksi.

Kirjastoilla ei ole kokoelman käyttäjistä (esim. ikäryhmät) tietoa. Vielä ei pystytä sanomaan sitä, missä määrin e-kirjojen lisälisenssit lyhentävät printtikirjojen varausjonoja, vai ovatko e-kirjojen lukijat täysin uusi asiakaskunta kirjastoille. Amerikkalaisen OverDrive-palvelun avulla pystytään joka tapauksessa tarjoamaan paljon luettua englanninkielistä young adult -kirjallisuutta nuorille sekä sellaista ajankohtaista kirjallisuutta (esim. markkinointiin, johtamiseen ja politiikkaan liittyen) jota muuten ei olisi mahdollista tarjota.

Haasteita e-aineistoihin liittyen:

- koulujen sähköiset oheislukemistot (hallinnointi, kustannukset, riittävän laaja tarjonta): miten on järkevää edetä, koulujen ja kirjastojen roolit (kustannukset, työnjako, yhteistyö)
- kotimaisten e-lehtipalveluiden etäkäyttö
- meneillään oleva e-kirja-alustan kilpailutus ja siihen liittyvä uuden sopimuksen käytäntöönpano
- henkilökunnan osaaminen ja digitaidot, valmiudet markkinoida e-aineistoja
- aineiston luonteeseen liittyvät haasteet: työläästä ottaa käyttöön, edellyttävät markkinointia, asiakkaat omaksuvat hitaasti
- Vaskin sisäisten toimintakäytäntöjen kehittäminen

2.4 Monikieliset aineistot

Turussa periaatteena on, että kun jollakin kielellä on yli sata puhujaa, kokoelma ko. kielellä perustetaan ja aineistoa hankitaan mahdollisuuksien mukaan. Toisaalta voi tulla akuutteja ja yht'äkkisiä tarpeita hankkia kirjoja jollakin uudella kielellä. Haasteina ovat ainakin aineiston saatavuus, hankintakanavien tuntemus ja kuvailu. Hankintaehdotuksia on vaikea arvioida, kun kieltä ja kulttuuria ei tunne. Pieniä, sirpalemaisista kokoelmista on vaikea pitää riittävän monipuolisina, laajoina ja uudistuvina.

Tällä hetkellä monikielisiä asiakkaita on Turun lisäksi ainakin Uudessakaupungissa. Ainakin alkuun kannattaa käyttää Turussa ja Helsingin monikielisessä kokoelmassa olevia aineistoja. Lisäksi kannattaa muistaa OD:n tarjonta ja PressReader-lehtipalvelu, jossa on laaja valikoima kansainvälisiä e-lehtiä.

2.5 Konkreettinen kokoelmayhteistyö

- Aineisto, joka ei kierrä kotikirjastossaan, mutta jolla on kysyntää muualla joko avohylly- tai varastokapaleena: onko mahdollista pyytää siirtoa yli kuntarajojen?
- Kokoelmien kierrätys laajemminkin: aineisto, joka jää vähäiselle käytölle yhdessä kirjastossa, voi olla kysyttyä toisessa. Poistettavan aineiston tarjonta muille Vaskeille? Organisointi?
- Hankintaan liittyvät yhteiset käytännöt, esim. loppuunmyytyjen ja muiden ei-saatavana olevien käsittely (varausten, tilausten, nimekkeen poisto mahdollisimman ripeästi)